

Ю. Є. Петруня, доктор економічних наук,
перший проректор – проректор з науково-педагогічної роботи та
інноваційної діяльності Академії митної служби України
Р. Ю. Олексієнко, кандидат економічних наук,
старший викладач кафедри
менеджменту зовнішньоекономічної діяльності
Академії митної служби України

ДОСЛІДЖЕННЯ ЕКСПОРТНО-ІМПОРТНИХ ТЕНДЕНЦІЙ ЯК ОСНОВИ ДЛЯ РОЗРАХУНКУ МИТНО-ПОДАТКОВИХ ВТРАТ ДЕРЖАВИ ВНАСЛІДОК ПРИМУСОВИХ САНКЦІЙ У МИТНОМУ РЕГУЛЮВАННІ ЗЕД

Присвячено дослідженню питання визначення основи для розрахунку можливих митно-податкових втрат держави внаслідок примусових санкцій під час митного регулювання ЗЕД. Досліджено ключові аспекти, продемонстровано загальний підхід до проведення даного аналізу.

Стаття посвячена дослідженню питання визначення основи для розрахунку можливих таможенноналогових втрат держави внаслідок примусових санкцій при митному регулюванні ВЭД. Исследованы ключевые аспекты и продемонстрирован общий подход к проведению данного исследования.

The article is devoted to research and determination of the basis for calculating the possible customs and tax losses of the state as a result of enforced sanctions in customs regulation. Key aspects are analyzed and the general approach to conducting this analysis is demonstrated.

Ключові слова. Експорт, імпорт, митне оподаткування, митне регулювання.

Вступ. Як відомо, у сфері регулювання зовнішньоекономічної діяльності маємо чимало прикладів, коли суб'єкти ЗЕД не дотримуються встановлених митних правил, в результаті чого державні органи часто застосовують відповідні примусові каральні заходи, які можуть призводити до конфіскації певних товарно-матеріальних об'єктів власності.

У той же час застосовуючи вищезгадані санкції до порушників митних правил, державним органам необхідно зважати не лише на відносну цінність об'єктів порушення, але й урахувати, що в разі примусових санкцій держава може недоотримати певні суми митних податків і платежів, належних до сплати за митного регулювання ЗЕД. Відповідь на питання щодо необхідності та доцільності застосування кардинальних санкцій не завжди може бути однозначною для держави й залежати від багатьох додаткових аспектів. При цьому першим кроком у дослідженні проблеми доцільності застосування примусових санкцій до порушників – суб'єктів ЗЕД має бути аналіз експортно-імпортних тенденцій, результати якого буде покладено в основу подальшого розрахунку можливих митно-податкових втрат держави, зазначених вище.

Окремі аспекти, пов'язані з дослідженням ефективності митного регулювання, висвітлювали чимало науковців, зокрема, І. Бережнюк, О. Гребельник, О. Єгоров, І. Карамбович, С. Ківалов, П. Пашко, Л. Пісьмаченко, О. Поліщук та ін. Проте питанню можливих митно-податкових втрат держави внаслідок примусових санкцій до суб'єктів ЗЕД приділено незначну увагу.

Зважаючи на вищезазначене, розв'язання проблеми, порушеної в даній статті, має важливий актуальний характер і дає можливість визначити підґрунтя доцільності застосування відповідних санкцій до порушників митних правил.

© Ю. Є. Петруня, Р. Ю. Олексієнко, 2012

Постановка завдання. Основним завданням, що потребує виконання в даній праці, є демонстрація можливого підходу до дослідження експортно-імпортних тенденцій як основи для розрахунку митно-податкових втрат держави внаслідок примусових санкцій у митному регулюванні ЗЕД. Це передбачає аналіз експортно-імпортних товарних потоків, визначення митно-податкового тиску на окремі напрями ЗЕД, виділення найвірогідніших груп товарно-матеріальних об'єктів, які стануть основою розрахунку можливих втрат, тощо.

Результати дослідження. Логічним шляхом можна вивести закономірність, відповідно до якої зробимо таке припущення, що чим більші обсяги імпортно-експортних товарних операцій, тим більшими можуть бути обсяги порушень установлених митних правил та вимог, які тягнуть за собою примусові санкції щодо суб'єктів ЗЕД, тим самим передаючи у власність держави різноманітні матеріальні об'єкти, виражені в кількісній і грошовій формах. Згідно з цим твердженням першочерговою необхідністю у процесі розгляду питання ефективності трансформації відносин і прав власності вбачається аналіз зовнішньоекономічних товарних потоків через митний кордон держави (табл. 1)

Основні показники активності суб'єктів ЗЕД в Україні у 2001–2010 рр. *

Назва показника	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Товарообіг, млн дол. США, в т. ч.:	31 337	33 435	45 827	61 378	69 764	81 654	110 099	148 668	88 613	111000
– експорт (ЕХ)	16 040	17 459	23 081	32 721	34 212	38 422	49 262	66 967	39 655	51400
– імпорт (ІМ)	15 297	15 976	22 746	28 658	35 552	43 233	60 837	81 701	48 958	58700
Оформлено вантажів, млн т, в т. ч.:	345,0	351,9	419,3	421,7	428,9	423,9	484,3	427,6	419,7	в/д
– експорт	101,3	109,4	118,3	127,0	126,0	128,3	145,5	149,8	137,5	в/д
– імпорт	80,8	91,3	116,4	106,7	103,3	90,3	117,3	101,1	90,7	в/д
Середня вартість 1 т ЕХ, дол. США	158,34	159,59	195,11	257,65	271,52	299,47	338,57	447,04	288,40	в/д
Середня вартість 1 т ІМ, дол. США	189,32	174,98	195,41	268,58	344,16	478,77	518,64	808,12	539,78	в/д
Відношення середньої вартості 1 т ЕХ до ІМ, %	0,836	0,912	0,998	0,959	0,789	0,625	0,653	0,553	0,534	в/д
Кількість суб'єктів, що здійснювали ЗЕД, осіб	36 743	35 724	32 566	32 924	34 048	34 418	34 320	36 421	34 172	в/д
Товарообіг на 1 суб'єкта, млн дол. США	0,853	0,936	1,407	1,864	2,049	2,372	3,208	4,082	2,593	в/д
Імпорт на 1 суб'єкта, млн дол. США	0,416	0,447	0,698	0,870	1,044	1,256	1,773	2,243	1,433	в/д

* Розрахунки проведені автором на підставі даних ДМСУ [1].

в/д – офіційних статистичних даних немає.

На жаль, слід зазначити, що повноцінної офіційної статистичної інформації про роботу митної служби України за декілька останніх років майже немає в агрегованому вигляді, крім підсумкових звітів окремих митниць. Тому дослідження проводилося в основному за 2001–2009 рр. та частково 2010. Незважаючи на даний факт, на прикладі вищезазначеного статистичного періоду ми намагалися продемонструвати рекомендований нами підхід до дослідження тенденцій щодо імпортно-експортних потоків та оподаткування конкретних товарних груп, які можна вважати підґрунтям для розрахунку митно-податкових втрат держави внаслідок примусових санкцій під час митного регулювання ЗЕД.

Таким чином, виходячи з аналізу наведеної інформації, можна констатувати, що за досліджуваний період (10 років) у зовнішньоекономічному просторі спостерігається чітка тенденція до зростання загальних обсягів товарних експортно-імпорتنних операцій і в грошовому, і в натуральному вираженні. При цьому, якщо в попередні роки вартісна величина експортних товарних потоків в основному перевищувала вартісну величину імпорتنних, то починаючи з 2005 р., окреслилася зворотна тенденція, тобто переважання імпорتنних операцій над експортними у грошовому еквіваленті.

У той же час така ситуація характеризується впевненим збільшенням середньої вартості 1 т оформлених імпорتنних вантажів порівняно повільнішим зростанням вартості 1 т експорту (рис. 1). При цьому станом на кінець 2009 р. відношення вартості середньостатистичної тонни експортних потоків у

порівнянні з імпортними становила 0,534, тобто усереднена вартість вагової одиниці імпорту майже вдвічі більша за одиницю експорту.

Подібна тенденція, на нашу думку, демонструє орієнтованість держави на ввезення та використання дорожчих імпортних товарів та відносно здешевлення вітчизняного експорту на світовому ринку.

Тенденція до щорічного збільшення спостерігається також щодо середньої вартості імпорту в розрахунку на окремого суб'єкта ЗЕД за попередні звітні періоди з показника 0,416 млн дол. США у 2001 р. до 2,243 млн дол. США у 2008 р. Даний факт може додатково свідчити про стрімке зростання вагомості, необхідності й потреби в імпортній продукції для нашої держави останнім часом. Проте 2009 р. даний показник знизився до рівня 1,433 млн дол. США на одного суб'єкта ЗЕД, хоча навіть цей результат перевищує рівень 2001 р. майже у 3,5 раза.

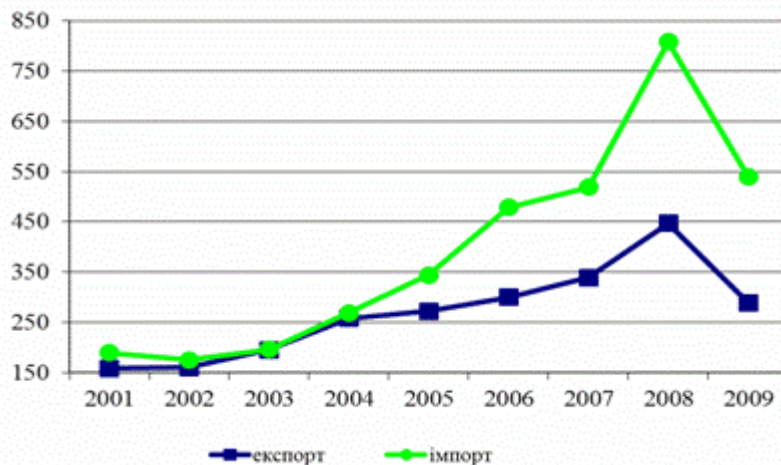


Рис. 1. Тенденції щодо зміни середньої вартості 1 т експортних та імпортних вантажів в Україні за 2001–2009 рр., дол. США

Отже, зважаючи на намічену в нашій країні тенденцію до збільшення імпортних операцій у вартісному виразі та їх значного переважання над експортними, можна зробити прогноз на подальше збереження подібної динаміки у зовнішньоекономічній активності України в найближчі роки. Тим більше, що за умов, коли всесвітня економічна криза спричинила в Україні значне скорочення виробництва у промислових, енергетично залежних й експортно-орієнтованих галузях, на жаль, поки не залишається іншого реального джерела для задоволення внутрішніх споживчих потреб, аніж застосування імпорту необхідних усередині країни товарно-матеріальних об'єктів, тобто “імпортна залежність” нашої держави в найближчому майбутньому зберігатиметься.

Ураховуючи вищезазначене, вважаємо за необхідне дослідити вагомість оподаткування експортних та імпортних потоків, а також провести детальний аналіз товарної структури експортно-імпортних операцій України для визначення найважливіших для нашого напрямку дослідження основних товарних груп. Тобто необхідно виділити переважаючі за обсягами товарні групи та провести їх ретельний аналіз, щоб установити рівень залежності обсягів зовнішньої торгівлі за конкретними товарними групами і сумами доходів, що можуть бути отримані державою внаслідок регулювання відносин власності у площині зовнішньоекономічної діяльності певних суб'єктів ЗЕД з недотриманням митних правил. Ми вважаємо, що в такий спосіб можна дати оцінку загальній економічній ефективності діяльності держави у напрямі застосування примусових санкцій на кшталт конфіскації до порушників – суб'єктів ЗЕД.

Виходячи із загальних економічних міркувань щодо експортних операцій, можна одразу зауважити: зазвичай державна політика зовнішньої торгівлі в різних країнах, як правило, спрямована на обмеження в експортній торгівлі сировинними товарами. Тому вони можуть підлягати квотуванню, ліцензуванню, а також іншим нетарифним методам впливу або навіть обкладатися за необхідності високими ставками експортного мита на відповідні категорії товарів. У той же час зазначимо, що держава всебічно заохочує експорт готової промислової та продовольчої продукції. Відповідно до цього, імпортне мито на сировину та напівфабрикати зазвичай установлюється в найнижчих розмірах, а найвище – на готову продукцію. У такий спосіб держава може захистити свою внутрішню переробну галузь та промисловість у цілому.

В Україні під час експорту зазвичай широко застосовуються відповідні нетарифні обмеження [2, 85]. Хоча наша держава у процесі регулювання зовнішньої торгівлі схильна звертатися також і до практики накладання експортного мита на певні стратегічні види товарів, зокрема: насіння деяких видів олійних культур [3]; живу худобу та шкіряну сировину [4]; відходи та брухт чорних металів [5]; зернові культури [6] тощо.

У той же час важливо підкреслити, що у своїй абсолютній більшості саме імпортні товарно-торговельні операції так чи інакше обкладаються всілякими зборами, податками й платежами. При цьому питома вага імпорту, з якого стягуються відповідні розміри мита, стабільно висока [1]. Відповідно, від митного регулювання

імпортних операцій держава може отримати більше митно-податкових надходжень, структуру й динаміку яких подано в табл. 2.

Зважаючи на те, що в даному випадку нас цікавить, у першу чергу, статистика справляння ввізного мита порівняно з вивізним, зазначимо, що питома вага ввізного мита в загальному обсязі сплаченого мита за окремий рік у межах досліджуваного періоду коливається від 85,2 (2004 р.) до 99,6 % (у 2001 та 2002 рр.). Відповідно до цього процентна частка вивізного мита щодо всього зібраного мита змінювалася у проміжку від 0,4 (у 2001 і 2002 рр.) до 14,8 % (у 2004 р.). Таким чином, середня питома вага імпортного мита в загальному обсязі сплаченого мита за весь аналізований період становить приблизно 94,6 %, у той час як питома вага експортного мита в середньому досягла рівня 5,4 %.

Отже, як і передбачалося нами, вагомість та значення стягнення ввізного мита і в абсолютних, і у відносних показниках значно більші в порівнянні з розмірами сплаченого вивізного мита.

До речі, нинішнього часу обкладення товарів імпортним митом під час увезення на митну територію України здійснюється відповідно до Закону України “Про Єдиний митний тариф” [7] з урахуванням інших законодавчих актів [8; 9].

Таблиця 2

Стан справляння митних платежів у розрізі податків та зборів в Україні у 2001–2010 рр., млн грн*

Вид платежу	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
ПДВ	3765,4	6786,5	9440,9	11993,3	23001,4	в/д	41699,8	80978,7	73148,7	73342,0
Акцизний збір	410,6	466,8	543,5	544,8	502,0	в/д	1332,1	2209,7	3023,9	3470,3
Мито, в т. ч.:	1716,1	2117,7	3336,9	4687,4	6518,2	7245,0	9880,5	12124,6	6707,9	8847,9
– увізне	1708,7	2108,8	2972,7	3995,8	5997,7	6975,1	9589,8	11927,2	6325,2	в/д
– вивізне	7,4	8,9	364,2	691,6	520,5	269,9	290,7	197,4	382,7	в/д
Митні збори	517,7	507,1	627,8	776,6	883,6	в/д	1069,2	499,7	–	–
Єдиний збір	68,8	41,2	58,3	63,4	68,7	в/д	103,1	137,4	126,9	148,0
Інші платежі	26,9	21,1	30,8	27,6	27,2	в/д	34,8	97,1	108,6	103,4
Разом	6505,5	9940,4	14038,2	18093,1	31001,1	41173,9	54119,5	96047,2	83116,0	85911,6

* Таблицю складено автором на підставі даних Державної митної служби України [1].

Питому вагу решти сплачених під час імпорту податків, на жаль, достовірно визначити не вбачається можливим, виходячи з того, що такої офіційної інформації у відкритому доступі немає. Але це не заперечує загальної тенденції щодо переважання обсягів оподаткування імпортних торговельних операцій над рівнем стягнення податків і зборів під час експорту товарних об’єктів.

Поряд з іншим вважаємо важливим розрахувати вміст податків у загальній величині імпортних операцій. Умовно даний елемент можна назвати “податковим навантаженням імпорту”. Цей показник у вартісному виразі отримуємо з відношення перерахованих до бюджету митних платежів, податків і зборів до загальної вартісної величини імпорту:

$$ПН_{IM} = P_{IM} / IM * 100, \quad (1)$$

де P_{IM} – сума митних платежів, податків і зборів, стягнених і перерахованих до бюджету в результаті оподаткування імпортних потоків, млн грн;

IM – загальна величина імпортного товарообігу у вартісному вираженні, млн дол. США.

На нашу думку, даний показник можна вважати одним із найбільш наочних індикаторів вагомості й значення оподаткування у здійсненні ЗЕД.

У свою чергу, проаналізувавши отримані результати, можна констатувати, що податкове навантаження імпорту в Україні з року в рік стабільно зростає (рис. 2). Якщо 2001 р. даний показник становив 42,4 коп./дол. США, то 2010 р. частка податків у загальній величині імпортних операцій становила вже 146,4 коп./дол. США, або понад 1,46 грн/дол. США. Тобто на кожен 1 долар США під час імпорту у 2010 р. в середньому необхідно було сплатити понад 1 грн 46 коп. Іншими словами, умовно беручи курс валют як 8 грн за 1 дол. США, зазначимо, що з кожних 8 грн імпортованої продукції держава отримала у 2010 р. 1 грн 46,4 коп. податків, тобто рівень оподаткування імпорту становив 18,3 %.

Рис. 2. Податкове навантаження імпорту в 2000–2010 рр., коп./дол. США

Логічним вважаємо припущення про те, що зважаючи на наявний податковий тягар багато суб'єктів ЗЕД з метою уникнути повноцінного рівня оподаткування намагатимуться переміщувати матеріальні об'єкти власності з відхиленням від установлених митних правил і порядків. При цьому в результаті недотримання цих правил митні органи, очевидно, можуть застосовувати процес примусової передачі прав власності на користь держави внаслідок конфіскації. Отже, саме імпортні операції опосередковано можуть вважатися головним джерелом отримання державою у власність різноманітних товарно-матеріальних об'єктів, або вилучених і конфіскованих в учасників ЗЕД, або “дарованих” державі суб'єктами ЗЕД добровільно.

Зважаючи на вагомість імпортних потоків для розрахунку можливих митно-податкових втрат держави внаслідок застосування примусових санкцій щодо порушників – суб'єктів ЗЕД, вважаємо за необхідне окремо визначити та проаналізувати ті товарні групи, стосовно яких існує найбільша ймовірність імпорту в майбутньому, щоб у подальшому мати змогу розрахувати можливі митно-податкові втрати, яких може зазнати держава внаслідок примусових санкцій з конфіскацією відповідних об'єктів власності. У свою чергу, для зручності проведення аналізу вважаємо за доцільне згрупувати офіційну статистичну інформацію за відповідними розділами Української класифікації товарів зовнішньоекономічної діяльності (УКТЗЕД) [10] та зобразити її у вигляді зведеної таблиці, що має містити питому вагу імпорту товарно-матеріальних цінностей за кожним розділом УКТЗЕД у загальному обсязі імпортних операцій в їх вартісному виразі. Зазначимо при цьому, що сума питомої ваги груп товарів у загальному обсязі не завжди дорівнює показникам у цілому по Україні, що виникає за рахунок округлення даних.

Протягом усього аналізованого періоду 2001–2010 рр. найбільшу питому вагу в загальному обсязі імпортних операцій мають товарно-матеріальні об'єкти, що входять до складу розд. V “Мінеральні продукти” [8], у тому числі: палива мінеральні, а також нафта і продукти її перегонки (група 27 УКТЗЕД) (рис. 3).

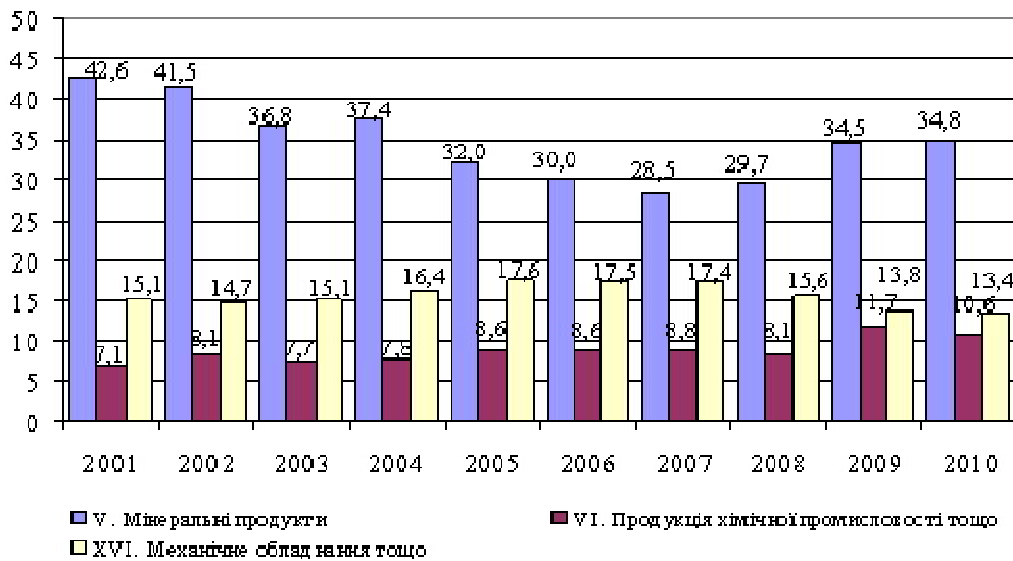


Рис. 3. Питома вага найбільш імпортованих в Україну товарів у 2001–2010 рр., % (за даними Державної служби статистики України [11])

Проаналізувавши наведену статистичну інформацію, зауважимо, що протягом усього досліджуваного проміжку часу спостерігається деяке коливання розміру питомої ваги імпорту продукції і товарів, що належать до мінеральних продуктів. Але це не заважає зробити відповідний висновок про існування постійно високого попиту на об'єкти, що належать до даного розділу УКТЗЕД. Отже, найбільше значення питомої ваги імпорту мінеральних продуктів в Україну було зафіксовано в 2001 р. на рівні 42,63 % від загального обсягу імпортних операцій. У той же час найменший показник частки імпорту вищезгаданої продукції мав місце в 2007 р., коли він становив 28,5 %. Утім середня величина питомої ваги імпорту мінеральних продуктів за всі 10 років аналізованого періоду становила приблизно 34,8 %, до речі, так само, як і в 2010 р.

Друге місце в загальному обсязі імпорту України займають операції з об'єктами, що містяться в розд. XVI “Машини, обладнання та механізми; електротехнічне обладнання; їх частини; звукозаписувальна та

звуковідтворювальна апаратура, апаратура для запису або відтворення телевізійного зображення і звуку, їх частини та приладдя”.

Проаналізувавши статистику імпорتنих операцій з товарно-матеріальними цінностями, що входять до складу даної групи, можна зробити такий висновок: в середньому за роки в розрізі досліджуваного періоду питома вага відповідних товарів і продукції в межах розд. XVI становила приблизно 15,7 % від загального обсягу всіх імпорتنих операцій на території України. При цьому найбільший показник питомої ваги було зафіксовано у 2005 р., в той час як найменше значення відповідного показника спостерігалось у 2010 р. на рівні всього 13,4 %. Окремо необхідно зауважити, починаючи з 2005 р., показник питомої ваги імпорту товарів і продукції, що належать до розд. XVI, у загальній величині імпорتنих операцій щороку поступово зменшувався, не демонструючи суттєвих коливань у межах спадаючого тренда. За останні 6 років зменшення питомої величини цієї продукції становили 4,15 % щодо загального імпорту. Проте навіть за умов такого значного падіння імпорту в Україну об'єктів, що входять до складу даного розділу УКТЗЕД, все ще залишається на другому місці умовного рейтингу вагомості імпорتنих операцій за конкретними групами товарів, випереджаючи свого найближчого переслідувача на 2,8 % від загального обсягу українського імпорту.

Наступне місце й дещо меншу питому вагу в загальному обсязі імпорتنих операцій України займає ввезення товарно-матеріальних об'єктів, що входять до розд. VI “Продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості”.

Майже весь аналізований період показник питомої ваги вищезазначених об'єктів демонстрував відносно стабільність із невеликими відхиленнями в межах коридору від 7,14 до 8,8 % у порівнянні із загальним обсягом імпорту. Лише за останні 2 роки даний показник перевищив порогове значення у 10 %, досягши при цьому 11,7 та 10,6 % від загального обсягу імпорту в 2009 та 2010 рр. відповідно. Середня величина питомої ваги імпорту хімічної продукції у вартісному вираженні становила приблизно 8,7 %. Таким чином, у той час як найбільше значення було зафіксовано у 2009 р., найменший показник частки імпорту вищезазначеної продукції було зафіксовано у 2001 р., – 7,14 % від загальної величини імпорту на територію нашої держави.

Отже, зважаючи на наявні тенденції, саме товарно-матеріальні об'єкти, що входять до складу проаналізованих вище V, VI та XVI товарних розділів УКТЗЕД, можна вважати найвірогіднішими для імпорту на територію нашої держави у найближчому майбутньому.

Слід підкреслити при цьому, що Державна митна служба України для відображення й аналізу основних тенденцій щодо експортно-імпорتنих операцій нашої держави в розрізі найважливіших і характерних товарних потоків використовує класифікацію товарно-матеріальних об'єктів власності, що переміщуються через митний кордон нашої держави, на підставі об'єднання їх у такі товарні групи, як: паливно-енергетичні товари; метали та вироби з них; продовольчі товари та продукція сільського господарства; продукція хімічної промисловості; машини, устаткування та транспорт; інші товари [1].

Отже, за щорічними звітами Державної митної служби України щодо основних підсумків її діяльності нами було складено відповідну діаграму, що відображає процентне співвідношення вищеподаних загальних груп товарно-матеріальних об'єктів під час здійснення імпорتنих зовнішньоторговельних операцій за 2001–2010 рр. (рис. 4).

Здійснивши навіть поверховий аналіз наведеної інформації, можна зазначити, що лівову частку зовнішньоторговельного обігу становлять паливно-енергетичні товари, машини, устаткування, транспорт, продукція хімічної промисловості, продовольчі товари, сільськогосподарська продукція, метали та вироби з них. Сумарна питома частка зазначених товарно-матеріальних об'єктів у різні роки становила від 84 до 95 % загальної вартості імпортованої продукції. Відповідно, решта відводилася на “інші товари”.

У тому числі можна констатувати, що імпорту паливно-енергетичних товарів на територію нашої країни стабільно суттєвий. Це можна побачити з наведеної діаграми. Питома вага імпорту паливно-енергетичних товарів у середньому за 11 років досліджуваного періоду становила приблизно 36,5 % загальної вартості всієї імпортованої продукції, не зменшуючись при цьому нижче за рівень 26 %, що був зафіксований у 2006 р. При цьому найбільше значення спостерігалось у 2008 р. на рівні 56 % від усього імпорту товарно-матеріальних цінностей, що було пов'язано з гучною справою щодо великого обсягу імпорту в Україну природного газу.

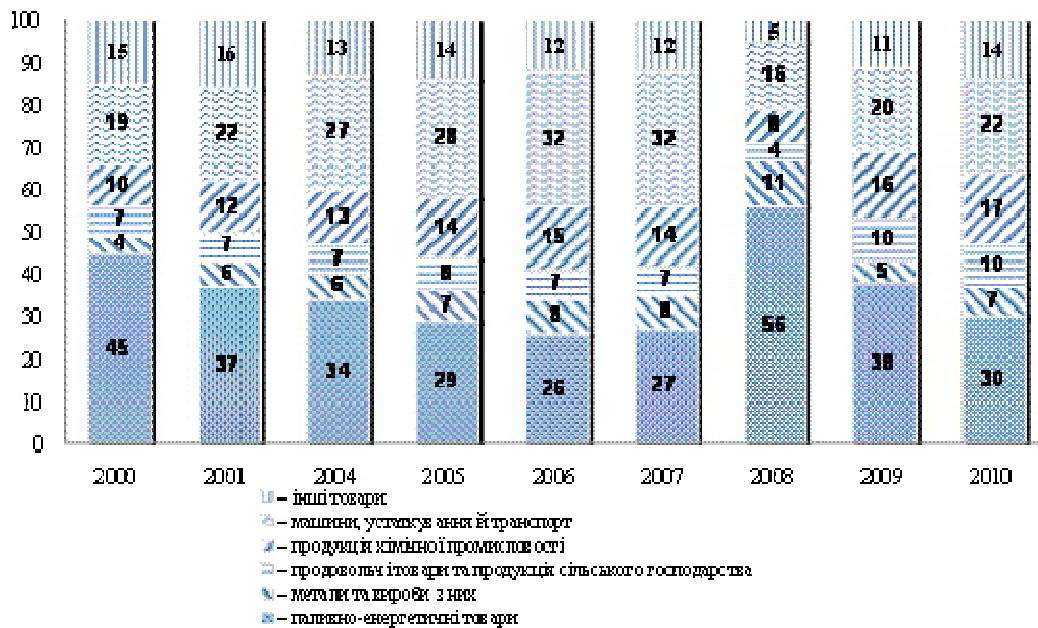


Рис. 4. Товарна структура імпорتنних операцій в Україні у 2000–2010 рр., % (за даними Державної митної служби України [1])

Разом з тим слід підкреслити, що пальму першості з імпорту товарно-матеріальної продукції до України “паливно-енергетичні товари” розділяють з категорією “машини, устаткування та транспорт”. У деякі роки, зокрема 2006 та 2007, остання навіть дещо випереджала енергетично-орієнтований напрям імпорту. До речі, саме в ці роки було зафіксовано найбільше значення питомої ваги імпорту “транспортних засобів” на рівні 32 % від загального обсягу імпортованих до нашої країни товарно-матеріальних цінностей. У середньому питома вага імпортованих машин, устаткування й транспорту за аналізований період становила приблизно 24,5 % у загальному вартісному обсязі продукції, імпортованої до України. А найменше значення даного показника зафіксовано у 2008 р. на рівні 16 %.

Також можна відмітити досить стабільний рівень імпорту в Україну продукції хімічної промисловості майже протягом усіх останніх років. Лише 2008 р. питома вага даного показника не перевищила 10-відсотковий рівень, що пов’язано, очевидно, з абсолютним переважанням у тому році імпорту паливно-енергетичних товарів. У 2010 р. спостерігалось максимальне в межах названого періоду значення питомої ваги імпорту хімічної продукції на рівні 17 % від усіх увезених товарно-матеріальних об’єктів. Взагалі ж середній обсяг імпортованої продукції хімічної промисловості за аналізований період становив майже 13 % загальної величини імпорту.

У свою чергу, практично в усі роки в межах досліджуваного часового проміжку найменше значення питомої ваги мав показник імпорту товарів групи “метали та вироби з них”. За цей період питома вага імпорту цих об’єктів у середньому дорівнювала трохи менше 7 %. Звичайно, така тенденція може бути пояснена відносною розвиненістю й достатністю вітчизняного металургійного комплексу, що дозволяє не лише задовольняти внутрішні потреби у продукції даної галузі, але й активно експортувати її за межі України.

Слід зазначити, що для зручності проведення аналізу зовнішньоторговельних тенденцій залежно від конкретної мети дослідження та напряму діяльності можуть існувати й інші загальні класифікації, на відміну від тієї, що використовується Держмитслужбою. Трапляється, зокрема, класифікація, за якою всі товарні об’єкти ЗЕД поділяються на такі основні групи: сільськогосподарська сировина та продовольство; паливо, мінеральна сировина та метали; машини, обладнання, транспортні засоби; промислові товари народного споживання [12].

Отже, дослідження товарних груп імпортованої продукції може проводитися на підставі даних різних джерел, у першу чергу, звітної інформації митної служби або служби статистики. При цьому, на зразок наведеного нами порядку дослідження, інформацію, отриману з одного джерела, рекомендуємо зіставляти з іншою доступною інформацією для того, щоб остаточні результати аналізу були якомога обґрунтованішими, оскільки їх буде покладено в основу подальшого визначення можливих митно-податкових втрат держави через примусові санкції під час митного регулювання ЗЕД.

Висновки. Ураховуючи важливість визначення передумов виникнення та обсягів можливої примусової трансферної інформації прав власності суб’єктів ЗЕД на користь держави, проведено детальний аналіз сучасного стану і майбутніх тенденцій митного регулювання зовнішньоекономічних товарних потоків в Україні. Виходячи з проведеного аналізу основних експортно-імпорتنних тенденцій ЗЕД в Україні, доведено, що експортні й імпорتنні операції в нашій країні мають відносно стабільний і передбачуваний характер у розрізі конкрет-

них товарних груп, проводячись майже без різких та неочікуваних змін, що може вважатися сприятливим моментом для прогнозування.

У результаті проведеного аналізу можна констатувати, що імпорتنі торговельні операції, на відміну від експортних, як правило, обкладаються відносно більшою кількістю всіляких податків, зборів і платежів. Отже, в результаті оподаткування в митному регулюванні ЗЕД вони приносять державі значно більше доходу у вигляді відповідних грошових надходжень.

При цьому продемонстровано, що імпорتنі операції можуть вважатися головним джерелом отримання державою у власність різноманітних товарно-матеріальних об'єктів унаслідок примусових санкцій під час митного регулювання ЗЕД. У той же час, використовуючи наведений нами порядок дій, можна визначити, які саме товарно-матеріальні об'єкти власності можуть стати основою для подальшого розрахунку митно-податкових втрат держави в разі примусових санкцій за недотримання митних правил унаслідок несплати належних сум податків, мита, платежів.

Література

1. Державна митна служба України (офіційний сайт) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.customs.gov.ua>. – Назва з екрана.
2. Пашко П. В. Митна безпека (теорія, методологія та практичні рекомендації) : монографія / Пашко П. В. – К., 2009. – 628 с.
3. Про ставки вивізного (експортного) мита на насіння деяких видів олійних культур [Електронний ресурс] : Закон України від 10.09.1999 № 1033-XIV. – Режим доступу : <http://rada.gov.ua>
4. Про вивізне (експортне) мито на живу худобу та шкіряну сировину [Електронний ресурс] : Закон України від 07.05.1996 № 180/96-ВР. – Режим доступу : <http://rada.gov.ua>
5. Про вивізне (експортне) мито на відходи та брухт чорних металів [Електронний ресурс] : Закон України від 24.10.2002 № 216-IV. – Режим доступу : <http://rada.gov.ua>
6. Азаров запропонував парламенту області митом експорт зерна [Електронний ресурс] / Економічна правда. – 25.03.2011. – Режим доступу : <http://www.epravda.com.ua/>
7. Про Єдиний митний тариф [Електронний ресурс] : Закон України від 05.02.1992 № 2097-XII. – Режим доступу : <http://rada.gov.ua>
8. Про Митний тариф України [Електронний ресурс] : Закон України від 05.04.2001 № 2371-III. – Режим доступу : <http://rada.gov.ua>
9. Про ратифікацію Протоколу про вступ України до Світової організації торгівлі [Електронний ресурс] : Закон України від 10.04.2008 № 250-VI. – Режим доступу : <http://rada.gov.ua>
10. Українська класифікація товарів зовнішньоекономічної діяльності (УКТЗЕД): офіційне видання / Державна митна служба України. – К. : Лат&К, 2004. – 626 с.
11. Державна служба статистики України (офіційний сайт). – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>. – Назва з екрана.
12. Про затвердження Інструкції щодо заповнення форми державного статистичного спостереження № 1-П (місячна) “Терміновий звіт про виробництво промислової продукції (товарів, послуг) за видами” [Електронний ресурс] : наказ Державного комітету статистики України від 18.08.2009 № 313. – Режим доступу : <http://rada.gov.ua>